

Barışçıl Toplantı Özgürlüğü Hakkı

Bilgi Notu

Barışçıl bir toplantı düzenlemek için izin almam gerekir mi?

Hayır

Barışçıl toplanma özgürlüğü hakkı, bir toplantı düzenlemek için izin alınmasını gerektirmez (A/68/299, s 10, para 24). Yetkililer, büyük veya belirli bir ölçüde kargaşanın beklendiği toplantılar için en fazla bildirim yapılmasını isteyebilir (A/ HRC/23/39, s 15, para 52). Organizatörler, barışçıl bir toplantının düzenlendiğini en basit ve en hızlı şekilde, örneğin ülkede konuşulan ana yerel dil(ler)de mevcut olan açık ve özlü bir formu doldurarak, belirsizlikleri ve postadaki olası gecikmeleri önlemek için tercihen çevrimiçi olarak, belirlenen birincil makama bildirebilmelidir (A/HRC/23/39, s 15, para 53). Bu prosedür ücretsiz olmalı ve bildirim yapıldıktan sonra yetkililer, zamanında bildirimde bulunulduğunu teyit eden bir belgeyi hızlı bir şekilde sağlamalıdır (A/HRC/23/39, s16, para 57-58).

Barışçıl toplanma özgürlüğü hakkı benim için geçerli mi?

Evet

Kim olduğunuza bakmaksızın bu hak herkes için geçerlidir. BM Medeni ve Politik Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (MPHUS) 21. maddesi, barışçıl toplanma özgürlüğü hakkının, Sözleşme'nin 2. maddesi ve İnsan Hakları Konseyi'nin 15/21, 21/16 ve 24/5 sayılı kararlarında da belirtildiği üzere, herkes tarafından kullanılabileceğini belirtmiştir. Konsey 24/5 sayılı kararında, Devletlere barışçıl şekilde toplanma ve serbestçe örgütlenme haklarını – çevrimdışı olduğu kadar çevrimiçi ortamlarda da – tam olarak koruma ve saygı gösterme yükümlülüklerini hatırlatmıştır. Bu yükümlülük, seçimler bağlamında da geçerlidir ve azınlık ya da muhalif görüş veya inançlara sahip kişileri, insan hakları savunucularını, sendikacıları, göçmenleri ve bu hakları kullanmak ya da teşvik etmek isteyen diğer bireyleri de kapsamaktadır (A/HRC/26/29, s. 9, para. 22).

Devletin toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü koruma yükümlülüğü var mıdır?

Evet

Devletin barışçıl toplantıları ve gösterileri kolaylaştırma konusunda pozitif yükümlülüğü vardır (A/HRC/20/27, s 8, para. 27). Bu, barışçıl toplantılara katılanların, bu tür toplantıları bozmayı veya dağıtmayı amaçlayan ajan provokatörler ve karşı göstericiler de dahil olmak üzere bireylerden veya birey gruplarından korunmasını içerir. Bu tür kişiler, Devlet aygıtına mensup olan veya onun adına çalışanları da kapsar (A/HRC/20/27, s 10, para 33).

Yetkililer toplantılarda üçüncü taraf gözlemcilere ve gazetecilere kolaylık sağlamalı mıdır?

Evet

İnsan hakları savunucularının, gazetecilerin ve gözlemcilerin, toplanma özgürlüğü bağlamında serbestçe faaliyet göstermelerine izin verilmeli ve hatta bu teşvik edilmelidir. Böylece, göstericilerin ve kolluk kuvvetlerinin davranışlarına ilişkin tarafsız ve nesnel bir anlatım, aynı zamanda olgusal bir kayıt sağlanabilir (A/HRC/20/27, s. 13, para. 48).

Barışçıl toplanma özgürlüğü hakkı çevrimiçi ortamda da geçerli midir?

Evet

Devletlerin çevrimdışı olduğu kadar çevrimiçi ortamda da toplanma ve gösteri özgürlüğü haklarına saygı gösterme ve bu hakları tam olarak koruma yükümlülüğü vardır (HRC Resolution 24/5). İnternet, özellikle sosyal medya ve diğer bilgi ve iletişim teknolojileri, gerçek dünyada barışçıl toplantıları kolaylaştırmak için temel araçlardır. İnsanlar aynı zamanda sanal alanlarda toplanma, görüşlerini ifade etmek için çevrimiçi olarak bir araya gelme hakkına da sahiptir (HRC Resolution 21/16). Tüm Devletler, politik huzursuzluk dönemleri de dahil olmak üzere, İnternet erişiminin her zaman sağlanmasını temin etmelidir (A/HRC/17/27, para. 79). Çevrimiçi içeriğin engellenmesine yönelik her türlü karar, yetkili bir adli makam veya politik, ticari veya diğer istenmeyen etkilerden bağımsız bir organ tarafından alınmalıdır (A/HRC/20/27, s 9-10, para 32).

Barışçıl toplanma hakkı sınırsız mıdır?

Hayır

Barışçıl toplanma özgürlüğü mutlak bir hak değildir (MPHUS, madde 4). "Ulusal güvenlik veya kamu emniyeti, kamu düzeni, genel sağlık veya ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda gerekli olan ve yasayla öngörülen bazı kısıtlamalara tabi olabilir" (HRC Resolution 15/21, OP 4). Ancak bu kısıtlamalar istisnadır, kural değildir. Her türlü kısıtlama hakkın özüne zarar vermemeli, kanunla öngörülmeli, orantılı ve "demokratik bir toplumda gerekli" olmalıdır (A/HRC/20/27, s 6, para16). Toplantılara yönelik genel yasaklar gibi bazı kısıtlamalar, doğası gereği orantısız ve ayrımcıdır; bu nedenle, ancak kesin zorunluluk ve orantılılık koşulları sağlandığında uygulanmalıdır (A/68/299, s. 10, para. 25). Yasaklama son çare olarak başvurulacak bir tedbir olmalıdır. Kısıtlamalar, gösterilerin amacına ve hedef kitlesine "görünür ve işitilir" mesafede gerçekleşmesine olanak tanımalıdır; örneğin, gösterilerin şehrin dışına ya da etkisinin azalacağı belirli bir meydana zorla taşınması kabul edilemez (A/HRC/20/27, s. 11, para. 40).

Kendiliğinden gelişen toplantılara izin verilebilir mi?

Evet

Kendiliğinden gelişen toplantılar kanunen tanınmalı ve önceden bildirimden muaf tutulmalıdır (A/HRC/20/27, s 9, para 29). İster planlı ister kendiliğinden gelişen toplantılar sırasında olsun, trafiğin serbest akışıyla ilgili endişeler otomatik olarak barışçıl toplanma özgürlüğünün önüne geçmemelidir. Devlet, yaya ve araç trafiğinin yeniden yönlendirilmesi de dahil olmak üzere, toplanma hakkının kullanılmasını kolaylaştırmak için çalışma planları ve prosedürleri tasarlamakla yükümlüdür (A/HRC/20/27, s 9, para. 41).

Toplantı nedir?

"Toplantı", özel veya kamusal alanda belirli bir amaç için bilinçli ve geçici olarak bir araya gelmektir. Gösteriler, iç toplantılar, grevler, yürüyüşler, mitingler ve hatta oturma eylemlerini içerir. Toplantılar, halkı harekete geçirmede, şikayetleri ve istekleri formüle etmede, olayların kutlanmasını kolaylaştırmada ve daha da önemlisi Devletlerin kamu politikalarını etkilemede canlı bir rol oynar (A/HRC/20/27, s 7, para. 24).

Ne tür toplantılar uluslararası hukuk kapsamında korunur?

Uluslararası insan hakları hukuku sadece barışçıl, yani şiddet içermeyen ve katılımcıların barışçıl niyetlere sahip olduğu toplantıları korur. Diğer taraftan, yetkililer tüm toplantıların barışçıl olduğunu varsaymalıdır. (A/HRC/20/27, s 8, para. 25)

Barışçıl toplanma özgürlüğü hakkı neden bu kadar önemli?

Barışçıl toplanma özgürlüğü hakkı, sahip olduğumuz en önemli insan haklarından biridir. Örgütlenme özgürlüğü ile birlikte, insanların bir araya gelme ve ortak fayda için çalışma becerilerini korumak üzere tasarlanmış temel haklardan biridir. Diğer birçok medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal hakkın kullanılması için bir araçtır (A/HRC/20/27, s 5, para 12). Barışçıl toplanma özgürlüğü, azınlık veya muhalif görüş ve inançların saygı gördüğü diyalog, çoğulculuk, hoşgörü ve geniş fikirliliğe olanak tanıyan bir kanal olması nedeniyle etkili demokratik sistemlerin ortaya çıkması ve var olmasında da belirleyici bir rol oynar (A/HRC/20/27, s 20, para 84).

Barışçıl Toplantı Özgürlüğü Hakkı

Bilgi Notu

Toplantı organizatörleri başkalarının eylemlerinden sorumlu tutulabilir mi veya başka toplantıları kolaylaştırdıkları için bir bedel ödemeye zorlanabilir mi?

Organizatörler, bir toplantı sırasında kamu hizmetlerinin (polis, sağlık hizmetleri ve diğer sağlık ve güvenlik önlemleri gibi) sağlanması için herhangi bir mali ücrete tabi tutulmamalıdır (A/HRC/20/27, s 9, para 31). Ayrıca, başkalarının yasadışı

davranışlarından sorumlu veya yükümlü tutulmamalı veya kamu düzeninin korunmasından sorumlu tutulmamalıdır. Benzer şekilde, organizatörlerin etkinliklerini yetkililere bildirmemeleri halinde, etkinlik otomatik olarak feshedilmemeli ve organizatörler para veya hapis cezası ile sonuçlanan cezai veya idari yaptırımlara tabi tutulmamalıdır (A/HRC/20/27, s9, para. 29). Bir toplantıyı düzenleyenler tarafından atanan görevlilerin- yani etkinlik sırasında halkı bilgilendirerek ve yönlendirerek onlara yardımcı olan kişilerin- kullanılması da teşvik edilmelidir (ancak zorunlu değildir). Görevliler açıkça tanımlanabilir ve uygun şekilde eğitilmiş olmalı ve başkalarının şiddet içeren davranışlarından sorumlu tutulmamalıdır (A/HRC/20/27, s 9, para 31).

Genel 'kamu güvenliği' kaygıları ölümcül güç kullanımını meşrulaştırabilir mi?

Kamu güvenliğinin sağlanması bahanesiyle ya şam hakkı ihlal edilemez (A/HRC/20/27, s 10, para. 35).

Gösteriler de dahil olmak üzere ateşli silahların kullanılmasını gerektiren tek durum, yakın bir ölüm veya ciddi yaralanma tehdididir (Id., A/HRC/17/28, para. 60'dan alıntı). Yaşam hakkı (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) madde 3 ve MSHUS madde 6) ve işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalmama hakkı (İHEB madde 5 ve MSHUS madde 7), kamuya açık toplantıların polis tarafından denetlenmesini düzenleyen kapsayıcı ilkeler olmalıdır. Ölümcül güç sadece kesinlikle kaçınılmaz olduğunda ve daha az aşırı önlemlerin yaşamı koruma amacına ulaşmada yetersiz kaldığı durumlarda kullanılmalıdır (bkz. Kolluk Kuvvetleri Tarafından Güç ve Ateşli Silah Kullanılmasına İlişkin Temel İlkeler, md. 12-14).

Münferit şiddet olayları bir protestonun engellenmesi için uygun bir gerekçe midir?

Toplantıların barışçıl olduğu varsayılmalıdır (A/HRC/20/27, s 8, para. 25). Söz konusu birey kendi

niyet ve davranışlarında barışçıl olmaya devam ediyorsa, başkaları tarafından gerçekleştirilen münferit şiddet veya diğer cezalandırılabilir eylemler sonucunda bireyler barışçıl toplanma hakkından yararlanmaya son vermezler (A/HRC/20/27, s 8, para. 25). Münferit şiddet eylemleri tüm toplantıyı barışçıl olmaktan çıkarmaz.

Temel Uluslararası Standartlar

BM Medeni ve Politik Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

21. Madde Toplanma özgürlüğü: Barışçıl bir biçimde toplanma hakkı hukuk tarafından tanınır. Bu hakkın kullanılmasına ulusal güvenliği veya kamu güvenliğini, kamu düzenini (ordre public), sağlık veya ahlaki veya başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma amacı taşıyan, demokratik bir toplumda gerekli bulunan ve hukuka uygun olarak getirilen sınırlamaların dışında başka hiçbir sınırlama konamaz.

Temel Bölgesel Standartlar

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

MADDE 11 Toplantı ve örgütlenme özgürlüğü

1. Herkes barışçıl olarak toplanma ve örgütlenme hakkına sahiptir. Bu hak, çıkarlarını korumak amacıyla başkalarıyla birlikte sendikalar kurma ve sendikalara üye olma hakkını da içerir.

2. Bu hakların kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplum içinde ulusal güvenliğin, kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlar dışındaki sınırlamalara tabi tutulamaz. Bu madde, silahlı kuvvetler, kolluk kuvvetleri veya devlet idaresi mensuplarınca yukarıda anılan haklarını kullanılmasına meşru sınırlamalar getirilmesine engel değildir.

Uluslararası Standartlar için ayrıca bakınız

• İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi: Madde 20

• Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme: madde 5(ix) [toplanma hakları, ırk, renk veya ulusal ya da etnik köken ayrımı yapılmaksızın herkes için geçerlidir, kanun önünde eşitlik]

• Çocuk Haklarına dair Sözleşme: madde 15 [toplanma hakkı çocuklar için eşit olarak geçerlidir]

• Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme: madde 29 [engelli kişiler diğerleriyle eşit siyasi haklara sahiptir]

• İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi (Evrensel Olarak Tanınan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Geliştirilmesi ve Korunmasında Bireylerin, Grupların ve Toplumsal Organların Hak ve Sorumluluklarına İlişkin Bildirge): madde 5

• Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı: Madde 11

• Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Şartı: Madde 8 [toplanma hakları çocuklar için eşit olarak geçerlidir]

• Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirgesi: madde 21

• Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi: madde 15

• Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı: madde 12

Eş zamanlı gösterilere ve karşı gösterilere izin verilir mi?

Aynı yer ve zamanda eş zamanlı gösteriler söz konusu olduğunda, mümkün olan her durumda tüm etkinliklere izin verilmeli, korunmalı ve kolaylaştırılmalıdır (A/HRC/20/27, s 9, para 30). Bu,

Evet

özellikle diğer gösterilerin mesajından duyulan hoşnutsuzluğu ifade etmeyi amaçlayan karşı gösteriler için çok önemlidir. Bu tür gösteriler yapılmalı, ancak diğer gösterilere katılanları barışçıl toplanma özgürlüğü haklarını kullanmaktan caydırmamalıdır.

Yetkili makamlar seçim dönemlerinde toplanma haklarına özel sınırlamalar getirebilir mi?

Seçim dönemleri, bir ulusun yaşamında demokratik ilkelerin teyit edilmesi ve hatta güçlendirilmesi için eşsiz bir andır. Seçim dönemlerinde Devletler

toplanma hakkının kullanılmasını kolaylaştırmak ve korumak için daha fazla çaba göstermelidir. Barışçıl toplanma özgürlüğü hakkı kısıtlanırsa gerçek seçimler yapılamaz (A/68/299, s 20, para 56). Seçimler hiçbir zaman Devletlerin barışçıl toplanma özgürlüğü hakkını gereksiz yere kısıtlamaları için bir bahane olarak görülmemelidir. Aslında, barışçıl toplanma özgürlüğü hakkının seçimler bağlamındaki önemi göz önüne alındığında, genel yasaklar gibi bazı kısıtlamaların uygulanmasındaki eşik normalden daha yüksek olmalıdır (A/68/299, s 10, para 25).

Toplantı haklarının ihlal edilmesi durumunda etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkım var mı?

Devletler, toplanma haklarıyla ilgili olanlar da dahil olmak üzere, insan hakları ihlalleri veya suistimallerine ilişkin iddialarını bağımsız, hızlı ve kapsamlı bir şekilde soruşturabilecek erişilebilir ve etkili şikâyet mekanizmaları kurma yükümlülüğüne sahiptir (A/HRC/20/27, s 19, para 77). Barışçıl toplanma

özgürlüğünün haksız yere kısıtlandığı durumlarda, mağdur(lar) giderim elde etme ve adil ve yeterli tazminat alma haklarına sahip olmalıdır (A/HRC/20/27, s 19, para 81). Yasalar ayrıca, kamuya açık toplantılara müdahale eden veya şiddet kullanarak dağıtan kişilere karşı cezai ve disiplin yaptırımları öngörmelidir (A/HRC/20/27, s 19, para 78).

Yukarıda bahsedilen haklar Türkiye Cumhuriyeti için geçerli midir?

Türkiye Cumhuriyeti BM'nin kurucu üyesidir ve BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini ilk imzalayan ülkelerden biridir. Türkiye BM Medeni

Evet

ve Politik Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'ne taraf olmuştur. Türkiye Avrupa Konseyi'nin üyesidir ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin tarafıdır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti "Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmenin", "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin", Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşmenin" tarafıdır. **Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 90. Maddesine** göre bu sözleşmelerin hepsi iç hukuk hükmündedir. İç hukukla çelişen durumlarda uluslararası sözleşmeler daha üstün sayılır.